

Zeg maar *je*? Een les waar je *u* tegen zegt!

Doelgroep	po - bovenbouw
Vorbereidingstijd	5-10 min.
Lesduur	20-45 min.
Kerdoelen (herzien sep. '24)	3 (lezen en luisteren met begrip) 6 (leerling gebruikt taal op een creatieve manier) 14 (talige identiteit)
Taalperspectief (systemisch, individueel, sociaal cultureel, historisch)	sociaal (hoe werkt taal in groepen/samenlevingen) individueel (wat betekent taal voor mij)
Lestype (klassikaal, groepjes, individueel)	groepjes en klassikaal
Materiaal/benodigdheden	printbladen
Thematiek	sociale vaardigheden, taalnormen
Competenties	inlevingsvermogen, communicatieve vaardigheden

Bronnen:

[Nieuwsbrief over gebruik *u* en *jij*](#) door online tijdschrift Neerlandistiek

[Artikel over gewoontes *u/jij*](#) van Jan Erik Grezel voor Onze Taal

Achtergrond

Voornaamwoorden zijn de woorden waar we mee naar elkaar verwijzen zonder elkaars naam te gebruiken. Heel vroeger was *du* de meest voorkomende manier om iemand aan te spreken, maar als je tegenwoordig iemand tegenover je hebt, kun je vaak kiezen uit *je/jij* of *u*. Wanneer kies je eigenlijk voor *u*? Waarom hebben sommige mensen liever dat je *je/jij* zegt? Hoe is het gebruik van *je/jij* en *u* door de tijd heen veranderd? De keuzes die je maakt als je iemand aanspreekt, kunnen respect, afstand, nabijheid of warmte uitdrukken. In deze les kunnen leerlingen spelen met het gebruik van de verschillende aanspreekvormen en wat voor verschillende dingen je daarmee kunt uitdrukken.

Les I (groepjes en klassikaal)

Start de les met een klassikaal gesprek over wanneer de leerlingen het voornaamwoord *u* gebruiken. Je kunt beginnen door de kinderen in de klas met onaangekondigd met *u* aan te spreken en de reacties te peilen. Het gesprek kan op gang komen met behulp van de volgende vragen:

- Wie spreek jij aan met *u*? Waarom?
- Zijn er in de klas verschillende opvattingen over wanneer *u* of *je/jij* gepast is?
- Wie is het wel eens overkomen dat iemand aangaf liever niet aangesproken te worden met *je/jij* of andersom juist liever niet met *u*?
- Is het belangrijk dat de voornaamwoorden *je/jij* en *u* allebei blijven bestaan? Of kan een van de twee eigenlijk wel verdwijnen? Waarom?

Deel dan het werkblad met dialogen uit (zie bijlage). Hierin worden in dezelfde dialoog steeds verschillende voornaamwoorden gebruikt (*je/je*, *u/u*, *je/u* en *u/je*). Maak tweetallen waarbij de een persoon A leest en de ander persoon B. Wanneer zou je welke dialoog tegenkomen? En wie zouden op deze manier met elkaar praten?

De klas gaat hierna zelf aan de slag. Laat ieder kind een alter ego bedenken dat eerder met *u* aangesproken zal worden. Sanne wordt dan bijvoorbeeld professor S. de Vries, Janek wordt koning Janek, Mohammed wordt dokter M. Talhaoui, etc.

Vouw dan voor ieder kind een vel papier dubbel zodat er een naambordje ontstaat. De kinderen schrijven op de ene kant alleen hun voornaam en op de andere kant hun alter ego. Zo heeft iedereen een bordje met een formele (*u*) en een informele (*je/jij*) kant.

Vervolgens is het de bedoeling dat kinderen ervaren wat voor verschil het maakt als ze van identiteit wisselen. Ze lezen in dezelfde duo's de dialogen opnieuw en kiezen per keer op hun naambordje de identiteit die voor hun gevoel past bij de voornaamwoorden die gebruikt worden. Dus ze hebben allebei de kant met hun voornaam zichtbaar wanneer ze de dialoog lezen waarin allebei de sprekers *je* tegen elkaar zeggen. Zo proberen ze de dialoog telkens voor hun gevoel 'kloppend' te maken met hun identiteit. Vervolgens is het natuurlijk leuk om ze juist *niet* kloppend te maken. Ze kunnen hiermee spelen door zelfstandig eigen combinaties van identiteit en dialoog te maken. Hoe voelt het bijvoorbeeld als Sanne *je* zegt tegen dokter M. Talhaoui en de dokter *u* zegt tegen Sanne? En als de professor en de koning *je* tegen elkaar zeggen?

Bespreek ten slotte na met de klas hoe de opdracht liep. Was het makkelijk om te kiezen hoe je iemand ging aanspreken? Hoe voelde het om de 'verkeerde' vorm te gebruiken? Zijn er verschillen tussen de kinderen wat als goed en verkeerd werd ervaren

Als deze les goed valt, kunnen leerlingen ook op voornaamwoorden-onderzoek uit in hun eigen omgeving. Voor les 2 verzamelen de kinderen informatie over hoe mensen om hen heen voornaamwoorden gebruiken.

Vertel dat we tegenwoordig het gebruik van *je/jij* in veel situaties heel normaal vinden, maar dat dat vroeger misschien anders was. Laat de leerlingen dus bijvoorbeeld eens aan hun (groot)ouders vragen hoe dat was toen zij jong waren.

Daarnaast kunnen ze ook een klein experiment uitoefenen waarbij ze iemand een keer expres met *u* aanspreken bij wie ze normaal *jij* zouden gebruiken. Ze kunnen het ook omdraaien en een keer *je* zeggen tegen een persoon die ze normaal met *u* aanspreken.

Les 2 (klassikaal)

Kom terug op de dingen die aan het eind van de vorige les besproken werden. Hoe is het onderzoek van de leerlingen verlopen?

- Was het gebruik van aanspreekvormen voor hun (groot)ouders anders dan nu en waarom zou dat veranderd zijn? Wat vinden ze ervan dat dat veranderd is?
- Hoe voelde het om opeens een ander voornaamwoord te gebruiken? Hoe reageerde de persoon erop? Was het spannend om van voornaamwoord te wisselen, of best makkelijk? Kijken de leerlingen nu anders tegen het gebruik van *je/jij* of *u* aan?

